

POLJOPRIVREDNA SAVETODAVNA I STRUČNA SLUŽBA NOVI PAZAR D.O.O.
BILTEN BROJ 16 - JANUAR 2011 BESPLATAN PRIMERAK

TEMA BROJA:

ZIMSKA TEHNIKA VOŽNJE TRAKTORA

Uzimajući u obzir da je traktor uzrok velikog broja saobraćajnih nezgoda, moramo odmah na početku naglasiti ono najbitnije; bezbedan način zaustavljanja: Najbolji i najsigurniji način zaustavljanja traktora na poledici je da se ručica menjača prebaci u niži stepen prenosa i polako pušta kvačilo!

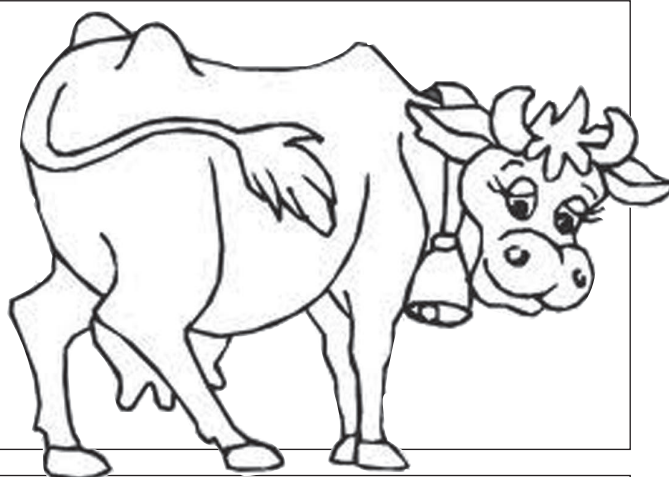
Opširnije na strani 2

IZDVAJAMO IZ SADRŽAJA:

VIME I STVARANJE MLEKA

Mlečna žlezda (gladula lacifera) ili, kako se u običnom životu naziva, vime, je anatomski skup modifikovanih znojnih žlezda. Njena funkcija je tesno povezana sa polnim životom.

Opširnije na strani 4

DUVANOV TRIPS

-Thrips tabaci Lind-

Duvanov trips je kosmopolitska polifagna vrsta. Poznato je oko 100 biljaka kojima se hrani. Karakteristično je da u raznim podnebljima napada različite biljke.

Nastavak na strani 6

SUDANSKA TRAVA

Ova jednogodišnja biljka se kod nas još uvek malo seje, ali stočari sve više shvataju njenu vrednost. Tokom leta daje dva do tri otkosa. Odgovaraju joj topli klimatski uslovi, a otporna je i na bolesti.

Nastavak na strani 7

Dipl.ing. ratarstva Smail EJUPOVIĆ

ZIMSKA TEHNIKA VOŽNJE TRAKTORA

Uzimajući u obzir da je traktor uzrok velikog broja saobraćajnih nezgoda, moramo odmah na početku naglasiti ono najbitnije; bezbedan način zaustavljanja: Najbolji i najsigurniji način zaustavljanja traktora na poledici je da se ručica menjača prebaci u niži stepen prenosa i polako pušta kvačilo!

Zimska služba na putevima čisti sneg, a opasna mesta posipa solju ili so meša sa sitnim tucanikom, ili posipa samo sitni tucanik. Ali, mehanizacija nije u stanju da potpuno očisti sneg sa ulica, tako tanji ili deblji sloj ostaje. Točkovi vozila očiste deo ulice, tako da uzdužni deo ulice ima kolotečine bez snega, a po sredini i sa strane ostaje pokrivena veća ili manja količina raskvašenog i u hladne dane smrznutog snega. Upravo ovi nanosi duž ulica predstavljaju opasnost u slučaju skretanja u drugu ulicu ili pri preticanju. Ako pri skretanju traktorom naiđete na pojas snega na sredini ulice pod određenim uglom, tako da desni točkovi voze pojasom snega, a levi očišćenim delom ulice, i to činite većom brzinom, može doći do zanošenja, okretanja za 180 stepeni, ili čak prevrtanja.

Bljuzgavica za zimsku vožnju predstavlja određenu opasnost. Mokri sneg i blato talože se ispod blatobrana i u toku vožnje, zbog hladnog vazduha, naročito noću, pretvaraju se u čvrst led. Ako se vozi po ravnoj ulici, neće se osetiti

nikakve smetnje u upravljanju traktorom, ali na oštrom zavoju ili prilikom skretanja udesno ili ulevo, pod oštrom uglom, može se dogoditi da traktor sleti sa ulice. Zakrenuti prednji točak čvrsto nalegne na led i praktično ostaje ukočen, a traktor po sili inercije nastavlja put i sleće sa ulice. Ako dugo vozite po bljuzgavici, naročito kad vladaju niske temperature, povremeno prekinite vožnju i pogledajte stanje ispod blatobrana. Tanje naslage leda mogu se ukloniti čekićem, ali se deblje odstranjuju teže, uz mogućnost oštećenja blatobrana. U toku vožnje treba kontrolisati naslage leda i imati na umu smetnje koje se mogu javiti u upravljanju. Pri tome treba pažljivo voziti dalje, a po završenoj vožnji traktor smestiti u neku zatvorenu prostoriju da bi se led otopio. Ako se traktor ostavi napolju, led će predstavljati stalnu smetnju za dalje upravljanje.

Poledica je vrlo česta pojava u toku zime. To je moguće zbog velikih temperaturnih razlika između vazduha i zemlje. Kad je temperatura zemlje oko nula stepeni ili ispod nje, treba

računati sa mestimičnom poledicom. Ako na hladan put padne kiša ili magla, on se ubrzo može zalediti. Zato ako u toku vožnje počne padati kiša ili se spušta magla, treba voziti oprezno i smanjiti brzinu, jer je put sigurno zaleđen, a da se to ne može primetiti. Poledicu treba očekivati na svim mestima gde nema debljeg sloja koji bi mogao zadržavati toplinu, odnosno sprečavati naglo hlađenje. To su nadvožnjaci, mostovi, vijadukti i sl.. Prilikom vožnje po suvom putu zimi kada nailazite na most, nadvožnjak ili vijadukt, na tim mestima očekujte poledicu. Zato naiđite smanjenom brzinom na takav deo puta. Oni koji zaborave na te okolnosti često stradaju, jer prilikom zanošenja zaborave da je tu poledica i naglo pokušaju usporiti kretanje oduzimanjem gasa ili upotrebom kočnice, što izaziva zanošenje traktora ili najčešće udar u ogradu tih objekata. Opasnost od poledice preči i na onim delovima puta koji su izloženi vetru, kao što su putevi na nasipima i planinski putevi, ili oni do kojih teško dopire sunce-put u šumi, put sa drvoredima, u senci kuća, itd... Opasnost od poledice postoji i u vreme topljenja snega, jer se preko dana stvaraju potočići vode koji se u toku večeri i noći zamrznu. Nije lako utvrditi da li je put zamrznut ili nije. To nije preporučljivo proveriti kočenjem, jer se traktor može zaneti i teško ga je zadržati u pravcu. Sigurnije je proveriti klizavost puta prebacivanjem u niži stepen prenosa i nakon toga dodati gas. Ako tom prilikom traktor požuri, znak je da poledice nema, a ako točkovi proklize, led je tu. Kada traktor počne klizati na poledici, malo se šta može učiniti. Skretanjem upravljača u suprotnom smeru od smera zanošenja retko dolazi do ispravljanja traktora, jer se on kreće silom inercije u istom pravcu. Ni kočenjem se neće zaustaviti traktor na željenoj udaljenosti, jer zbog niskog koeficijenta trenja točkovi se odmah blokiraju. Traktor će se zaustaviti kada se iscrpi sva energija kretanja, ili

kad vozilo udari u nepomičnu prepreku. Najbolji i najsigurniji način zaustavljanja na poledici je da se ručica menjača prebaci u niži stepen prenosa i polako popušta kvačilo. Svako naglo uključivanje spojnice dovodi do zanošenja traktora, jer se pogonski točkovi blokiraju.

Magla može biti različitog intenziteta i gustoće koja ograničava vidljivost ponekad samo na nekoliko metara, tako da brzinu kretanja treba prilagoditi vidljivosti na putu. Ponekad se magla

javlja u talasima, tako da je vidljivost u jednom trenutku od 100-200 metara a u drugom samo nekoliko metara. To su česti uzroci saobraćajnih nesreća, jer traktorista nije prilagodio vožnju i brzinu datoj situaciji. Brzina mora biti tolika da se traktor na vidljivom delu puta može sigurno zaustaviti. Ako je vidljivost, kada je put suv, 30 metara brzina ne sme biti veća od 30 kilometara na sat, jer je toliki zaustavni put vozila. Ako je na putu poledica brzina kretanja treba da je još manja.

Najbitnije u čitavoj priči je; držati vozilo ispravno, često proveravati kočione sisteme, pneumatike (gume) i prilagoditi vožnju uslovima koji vladaju tog momenta na putu ili destinaciji kojom se krećemo.

Dipl.ing stočarstva Zumreta TRTOVAC

VIME I STVARANJE MLEKA

Mlečna žlezda (gladula lacifera) ili, kako se u običnom životu naziva, vime, je anatomski skup modifikovanih znojnih žlezda. Njena funkcija je tesno povezana sa polnim životom. Vime krave ima oblik produžene polukugle, svojom osnovom pričvršćene za trbuh. Uzdužnom pregradom (sulcus intermammaris) vime je podeljeno na desnu i levu polovinu, a poprečnom pregradom na prednje, odnosno trbušne i zadnje-butne (bedrene) četvrti.

Svaka četvrt vimeni čini jedan zatvoren samostalni sistem lučenja, skladištenja i ispuštanja mleka, uz sopstveno snabdevanje krvlju i sa sopstvenim sistemom mlečnih kanala. Iako ove četvrti nisu razgraničene uočljivim veznim tkivom njihova se potpuna izolovanost bez sumnje može dokazati direktnim ubrizgavanjem raznobojnih injekcionih preparata u šupljine njihovog sprovodnog sistema. Ovo se takođe dokazuje i time što jedna četvrt vimeni obolela od mastitisa ne može nikada direktno inficirati drugu, jer se prenošenje izazivača mastitisa vrši kroz spoljni otvor sisnog kanala.

Pošto su četvrti po svojoj anatomskoj građi iste, dovoljno je objasniti građu vimeni na jednoj od njih: četvrt vimeni čini žlezdana masa u gornjem delu, zatim cisterna u srednjem, a u donjem delu završava se cevastim delom koji se naziva sisa.

Gornji deo četvrti vimeni se sastoji od žlezdane mase protkane u svim pravcima mrežom vezivnog tkiva koje vimeni daju čvrstoću i formu, a ima i zaštitnu ulogu. Ova masa je sastavljena iz mlečnih žlezdanih alveola grupisanih u obliku bezbroj manjih i većih žlezdanih režnjeva i obilato je snabdevena krvnim i limfnim sudovima.

U slučaju kad ima više vezivnog tkiva u odnosu na aktivno žlezdano tkivo, govorimo o tzv. „mesnatom vimeni“ koje se odlikuje time da je pri opipavanju (palpaciji) grublje, tvrdo i posle muže skoro zadržava svoj nepromenjeni obim. Kod gojaznih životinja dolazi do nagomilavanja

masti u vezivnom tkivu i stvaranja masnog vimeni. Mesnato, kao i masno vime, nije podesno za proizvodnju većih količina mleka, te se smatra pokazateljem slabe mlečnosti. Nasuprot ovom tipu vimeni, ako ima malo vezivnog tkiva, a više gusto složenih alveola, odnosno žlezdanih režnjeva, tj. ako preovlađuje aktivno žlezdano tkivo, imamo potrebni tip vimeni, tzv. „žlezdano vime“.

Ono se odlikuje većom proizvodnjom mleka od mesnatog, pri opipavanju je mekše, a posle muže se obim vimeni znatno smanjuje.

Mleko stvoreno u mlečnim žlezdanim alveolama protiče kroz mlečne kanale preko kojih

se sliva u mlečnu cisternu (recitakulum lactis). Ona predstavlja šupljinu nepravilnog oblika. Jednim kružnim naborom je podeljena na dva dela. Gornji, prostrani deo se nalazi u produktivnom žlezdanom tkivu i naziva se žlezdana cisterna, a donji, manji deo, je u delu sise i naziva se sisna cisterna.

Unutrašnjost cisterne je obložena nežnom i tankom žučkastom sluzokožom koja obrazuje mnogobrojne uzdužne rebraste nabore, kada je cisterna prazna, a kada je puna mnogi od njih iščezavaju.

Donji i završni deo četvrti vimena nazivamo sise (papila mammae). One služe za pražnjenje mleka iz vimena, bilo pri sisanju ili muži. Ovaj cevasti organ je, sa svoje unutrašnje strane, obložen nežnom sluzokožom obavljenom većim slojem glatkog mišićnog tkiva koje je spolja zaštićeno kožom.

Iz sisa mleko izlazi kroz sisni kanal (ductus papillaris). Ovaj kanal zatvara jedan kružni mišić (sfinkter) i jedan prsten elastičnih vlakana. Kružni mišić čvrsto zatvara sisni kanal stvarajući mnogobrojne nabore sluzokože koji se nastavljaju u unutrašnjost kanala. Nabori sluzokože uslovljavaju (tokom muže) izlazak mleka u obliku lepeze.

Broj žlezdanih alveola u vimenu jedne dobre krave mlekulje procenjuje se na 2.0-2.5 milijarde. Ove, po veličini m a l e , alveole svojim ćelijskim elementima predstavljaju laboratoriju sa najsavremenijim procesom u kojoj se stvara mleko iz sastojaka koji putem krvi doppevaju u ćelije alveola, a delom se stvaraju i u njima samima.

Poseban značaj

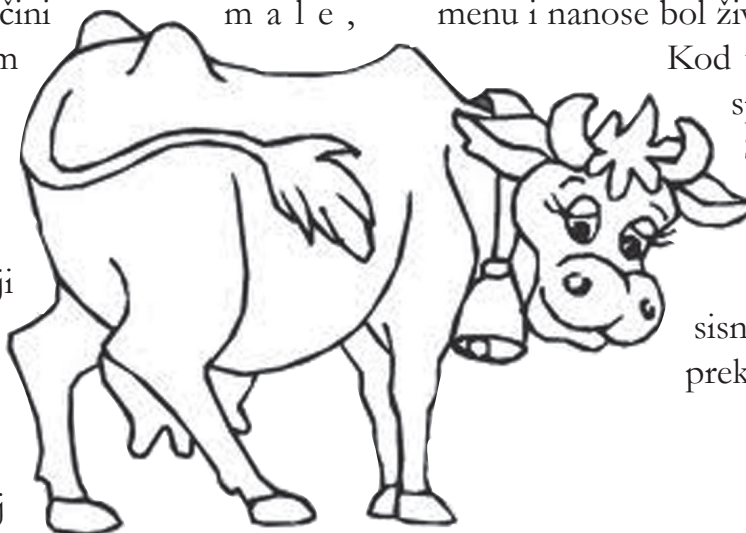
ima oblik sisnog kanala na samom vrhu sise. On može biti levkast ili zvonast. Levkasti oblik je poželjniji jer omogućava lakše isticanje mleka. Kod zvonastog oblika, usled pritiska mlečnog stuba više bočno, naniže, dolazi do težeg isticanja mleka iz sisa, odnosno do pojave „tvrde muže“. Osim toga, ovaj zvonasti završetak sisnog kanala omogućava i češće infekcije.

Završeci sisnog kanala koji su labavi, često mogu biti uzrok lakog isticanja mleka ukoliko je ono ranije nadošlo ili ako je krava dugo čekala na mužu. Takođe, kod labavih završetaka sisnih kanala, postoji znatno veća mogućnost da izazivači bolesti prodru u unutrašnjost vimena nego kod krava sa jako napetim mišićima za zatvaranje. Jednom rečju, prema svojim osobinama (građi, čvrstoći) završetak sisnog kanala može znatno da utiče na tok muže.

Oblik sisa, njihova dužina, prečnik i položaj predstavljaju važne karakteristike u pogledu pogodnosti za uspešno izvođenje muže, a posebno mašinske.

Sise po obliku mogu da budu: cilindrične, konusne, kruškolike i levkaste. Za mašinsku mužu najpodesnije su sise cilindričnog i konusnog oblika, srednje dužine 6-8 cm, debljine 2,2-2,6 cm, ravnomerno oblikovane na rastojanju 10-14 cm jedna od druge. Kod kratkih sisa sisne čaše muzne jedinice penju se prema vimenu i nanose bol životinji za vreme muže.

Kod tankih sisa dolazi i do spadanja sisnih čaša. Suviše dugačke sise se prekomerno uvlače u sisne čaše, zbog čega se sužava prečnik sisnog kanala ili potpuno prekida isticanje mleka.

Dip.ing. Svetlana ŠUĆEVIĆ

DUVANOV TRIPS

-Thrips tabaci Lind-

Duvanov trips je kosmopolitska polifagna vrsta. Poznato je oko 100 biljaka kojima se hrani. Karakteristično je da u raznim podnebljima napada različite biljke.

Ona je kod nas veoma značajna štetočina duvana, mada napada i grašak, pasulj, žita, kupus, pa čak se javlja na jabikama i kruškama.

Uzemljama Severne Evrope izaziva uvenuće cveća u staklarama, a u Americi je štetočina luka.

Duvanov trips je sitan insekt vretenastog tela, nešto kraći od 1 mm. Boje je slamastožute, pokriven tamnim dlačicama. Mužjak je po pravilu beskrilan. Štetu čine odrasli insekti i larve.

Na duvanu tripsi sišu sokove najčešće duž nerava lišća, tako da na mestima uboda ostaju beličaste pege koje se docnije slivaju u pruge, lako uočljive sa lica i naličja lista.

Štete koje nastaju usled ishrane tripsa odražavaju se u smanjenju tehnološke vrednosti duvana. Remeti se normalan odnos nikotina, ugljenih hidrata i eteričnih ulja.

Utvrđeno je da se ishranom tripsa u listu duvana smanjuju ugljeni hidrati, a povećava nikotin. Pored toga, ukupan azot raste, što sve utiče nepovoljno na kvalitet cigareta i drugih proizvoda od duvana. Kod jako napadnutog lišća štete mogu biti tako velike da i ne dođe do berbe, a ako se ova obavi

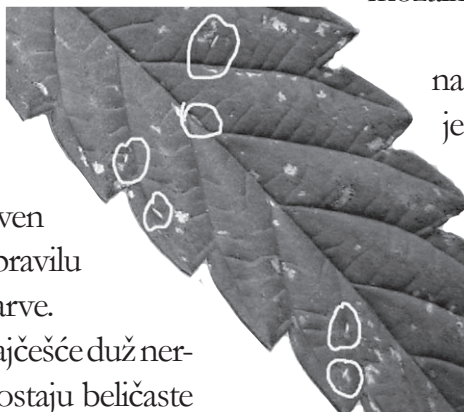
list se svrstava u poslednju klasu.

Na luku se insekti koncentrišu između najšireg lišća i stabljike. Usled njihovog sisanja iz ćelija izbijaju sokovi i stabljika luka dobija srebrnast izgled. Ukoliko je napad jači, stabljike postaju smeđe i uginu.

Kod napada duvanovog tripsa na ukrasnim biljkama nastupa oštećenje cvetova i cvetnih pupoljaka.

Ukoliko dođe do masovne pojave tripsa na kupusu list se kovrča i suši. Duvanov trips može izazvati i pojavu tkz. «belih pega» na lišću krastavca i njihovo propadanje. Duvanov trips prezimljava kao imago, a ređe kao larva u biljnim ostacima i na skrovitim mestima. U staklarama, njihov razvoj teče cele godine. U proleće, u drugoj polovini aprila on leti na korovske i gajene biljke gde se hrani i polaže jaja. Tek posle toga preleće na rasad duvana u lejama, a u junu napada duvan u polju.

Duvanov trips je prenosilac virusa prstenaste pegavosti duvana, pegaste uvelosti crvenog patlidana, mozaika suncokreta i dr.

Utvrđeno je da je napad tripsa na duvaništima znatno veći ukoliko je zakorovljenost veća. Zbog toga je borba protiv korova značajna za smanjenje brojnosti tripsa. Takođe je potrebno da se češće menja mesto gde se proizvodi rasad. Parcele duvana ne smeju da budu u sklopu ili u blizini rtarske proizvodnje, jer postoji pov- stalna opasnost preletanja tripsa sa povrtarskih biljaka na duvan. Utvrđeno je da je najmanja pojava tripsa ukoliko se duvan sadi na parcelama gde je prethodne godine sejano žito. Uništavanje ostataka biljaka posle berbe duvana, kao i duboka jesenja obrada, znatno smanjuju napad tripsa. Preporučuje se i gajenje sorti duvana koje su otpornije na napad tripsa.

Od hemijskih sredstava za suzbijanje Thrips tabaci mogu se koristiti preparati organofosfornih jedinjenja.

Dipl.ing. stočarstva Bilal TAJIĆ

SUDANSKA TRAVA

Ova jednogodišnja biljka se kod nas još uvek malo seje, ali stočari sve više shvataju njenu vrednost. Tokom leta daje dva do tri otkosa. Odgovaraju joj topli klimatski uslovi, a otporna je i na bolesti. Ako se kosi na vreme, daje veoma velike prinose kvalitetne kabaste hrane za stoku.

Sudanska trava izdržava sušu i visoke temperature vazduha. Podnosi i manje plodna zemljišta, a ne traži ni velike količine mineralnih đubriva. Na plodnim i navodnjavanim površinama daje vrlo velike prinose sena.

Biljke narastu do dva metra visine, u povoljnim uslovima i više. Prizemno se bokore, pa daju veći broj izdanaka stabla. List je izdužen, a cvast je u vidu metlice. Zavisno od sorte, sitno seme je različitih boja. Koren je žilicašt, snažan i veoma razvijen. Prodire u zemlju i do dva metra dubine.

Poslednjih godina naučnici stvaraju nove sorte sudanske trave. Naše su veoma dobre, a od stranih kod nas su poznate američke „Lahoma“, „Tif“, „Svit sudan“ i „Pajper“, kao i ruske „Mesna sudanska“ i „Černomorka“.

Sudansku travu je najbolje sejati posle okopavina, ali može i posle strnina, samo što se protiv korova moraju koristiti i herbicidi.

Gajenje: Duboka osnovna obrada obavlja se u jesen ili zimu, a površinska u proleće pred setvu. Dobro je pre dubokog oranja rasturiti oko 20 tona stajskog đubriva. Ako ga nema, po hektaru je potreb-

no oko 600 kg mešanog đubriva „tri petnaestice“. Dve trećine ove količine treba zaorati pri osnovnoj obradi, a jednu trećinu predsetveno. Osim toga, za prihranjivanje, u vreme kada biljke narastu do 20 cm i posle prvog košenja, potrebno je još ukupno 250 kg KAN-a.

Sudanska trava se kao glavni usev seje krajem aprila, kada otopli. Naknadno se seje u maju, a postrno u julu.

Za proizvodnju sena seje se u redove na razmaku 20 cm, a u redu gusto biljka do biljke. Za proizvodnju semena međuredni razmak mora iznositi 40-50 cm. Za gustu setvu potrebno je 45-50 kg, a za širokorednu 20-25 kg semena po hektaru.. Seme se sejalicom polaže na tri centimetra dubine, a zatim se površina dobro povalja.

Mlade biljke su osetljive na korove, pa se često moraju upotrebljavati herbicidi. U semenskoj proizvodnji potrebno je primeniti i međuredno kultiviranje, da bi se razbila pokorica i uništili korovi. Ako je moguće, sudansku travu treba navodnjavati, jer ova mera znatno deluje na povećanje prinosa. To je naročito važno za postrnu setvu, ako leti nema dosta kiša. Prihranjivanje azotnim đubrivom mora biti na vreme, naročito posle prvog otkosa.

Iz dva otkosa sudanska trava daje 40-45 tona zelene mase i 8,5-10 tona sena po hektaru. Prinosi semena u dobrim uslovima mogu biti i 2000-2500 kg po hektaru.

Korišćenje: Otkosi sudanske trave koriste se u ishrani stoke kao zelena, sveža masa, kao seno ili kao silaža. Za zelenu stočnu hranu usev treba kositi pred metličenje, a ako su u poslednjem otkosu biljke niske, dobro je organizovati ispašu.

Ako će se sudanska trava koristiti za silažu, treba je kositi nešto kasnije, kada se metlice formiraju u punoj meri.

Sudanska trava se može upotrebiti i kao stočno brašno (posle dehidriranja i mlevenja). U tom slučaju mora se pokositi pre pojave metlica.

PREGLED CENA SA ZELENE, KVANTAŠKE I STOČNE PIJACE U
NOVOM PAZARU 10.01.2011. GODINE

POVRĆE			VOĆE			PIJAČNA CENA STOKE	
PROIZVOD	KVANTAŠ	ZELENA	PROIZVOD	KVANTAŠ	ZELENA	PROIZVOD	ŽIVA VAGA DIN/KG
	DIN/KG	DIN/KG		DIN/KG	DIN/KG		
KRASTAVICA	120	250	JABUKA	45	60	TELAD ŽENSKA	300
PAPRIKA	170	250	KRUŠKA	170	220	TELAD MUŠKA	330
PASULJ	200	250	POMORANDŽA	65	100	JUNAD DO 300 KG	190
LUK	45	60	LIMUN	75	100	JUNAD PREKO 480 KG	190
KUPUS	15	30	NAR	170	250	KRAVE ZA KLANJE	130
BELI LUK	600	700	BANANA	110	120	JAGNJAD	220
PARADAJZ	170	250	SUVA ŠLJIVA	200	250	DVISKE	165
KROMPIR	40	50	MANDARINA	90	120	OVCE	140
KARFIOL	100	150	ANANAS	150	200	OVNOVI	180
BROKOLI	230	300	KIVI	70	100	PRASAD DO 25 KG	200

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE
IZDAJE: POLJOPRIVREDNA SAVETODAVNA I STRUČNA SLUŽBA NOVI PAZAR D.O.O.
36300 NOVI PAZAR, UL. 7. JULI BB,
TEL: +381 20 337 800, 337 801, 337 802 FAX: +381 20 337 803
E-MAIL: PSS.NOVIPAZAR@GMAIL.COM

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: DIPL.ING. NIHAD R. HASANOVIĆ,
TEHNIČKI UREDNIK: ALBIN ŠABOTIĆ,

TEKSTOVE PRIREDILI:

BILAL TAIĆ DIPL.ING. – STRUČNI SARADNIK ZA STOČARSTVO

ZUMRETA TRTOVAC DIPL.ING. – STRUČNI SARADNIK ZA STOČARSTVO

SVETLANA ŠUČEVIĆ DIPL.ING. – STRUČNI SARADNIK ZA ZAŠTITU BILJA

SMAIL EJUPOVIĆ DIPL.ING. – STRUČNI SARADNIK ZA RATARSTVO